

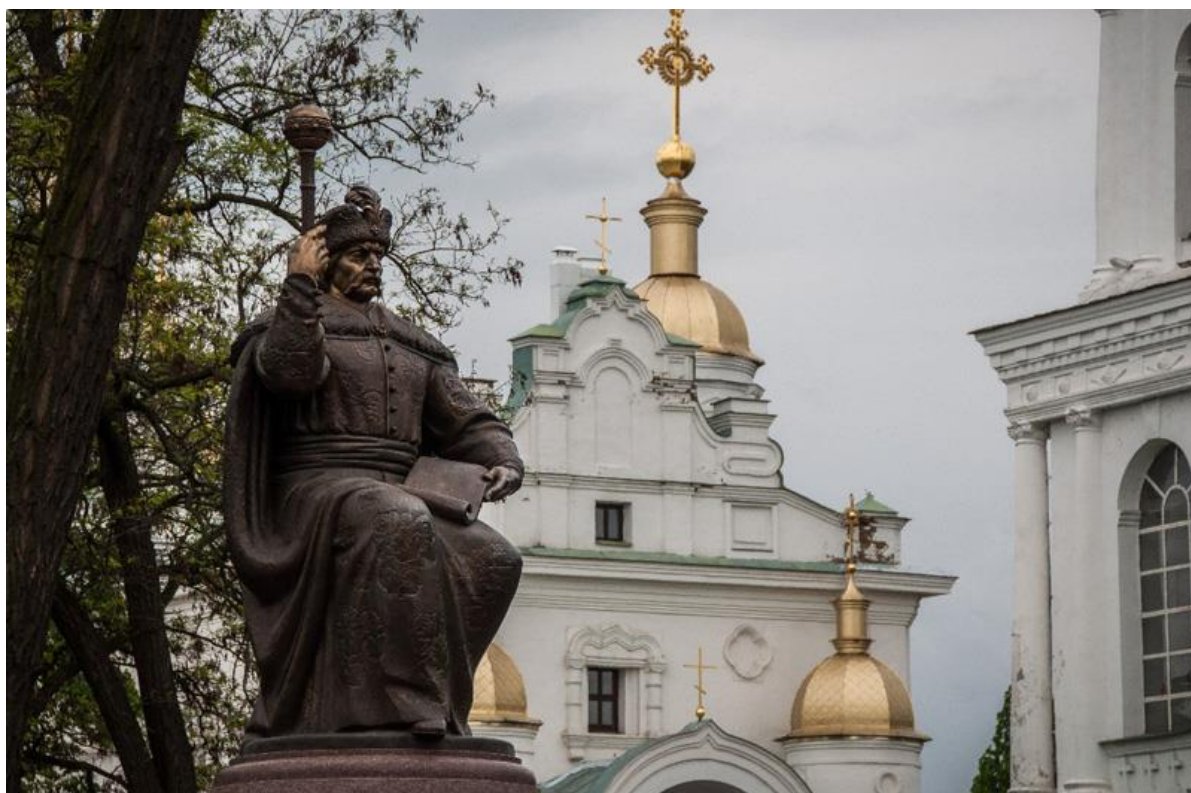
**Міністерство охорони здоров'я України
Полтавський державний медичний університет
Польське товариство публічного здоров'я
Департамент охорони здоров'я Полтавської ОДА**

Громадське здоров'я в Україні: здобутки та виклики сьогодення

Колективна монографія за загальною редакцією
проф. Ждана В. М. та проф. Голованової І. А.

Public health in Ukraine: achievements and challenges of modern times

Collective monograph general edited by
prof. Zhdan V.M. and prof. Holovanova I.A.

Полтава 2024

УДК 614(477)
О 63

Затверджено до друку Вченою Радою Полтавського державного медичного університету, протокол № 8 від 28.05.2024 р.

Рецензенти:

Погоріляк Рената Юріївна, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я та гуманітарних дисциплін Ужгородського національного університету

Охрименко Іван Миколайович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ,

О 63 Громадське здоров'я в Україні: здобутки та виклики сьогодення: колективна монографія / за заг. ред. проф. Ждана В. М. та проф. Голованової І. А. – Полтава, 2024. – 180 с.

У монографії розглянуто актуальні питання розвитку системи громадського здоров'я в Україні, її особливості в умовах реформування, теоретичні та практичні аспекти діяльності під час воєнного стану та в мирний час.

Висвітлено різноманітні аспекти громадського здоров'я на сучасному етапі: оцінка якості медичної допомоги, впровадження міжнародних стандартів якості медичної допомоги, епідеміологічний нагляд як основна функція громадського здоров'я, виклики та перспективи реформування, питання безперервної освіти лікарів, сучасний стан клінічного напрямку охорони здоров'я в Україні, розвиток доказової медицини.

Монографія розрахована на науково-педагогічних працівників вищих медичних навчальних закладів, студентів, аспірантів, лікарів різних фахів та широкого кола науковців, які цікавляться питаннями розвитку громадського здоров'я в Україні

©ПДМУ, 2024

УДК 614(477)
О 63

©Автори статей, 2024

ПСИХОТЕРАПІЯ, ЯК ЕФЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ЛІКУВАННЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ З РОЗЛАДАМИ, ПОВ'ЯЗАНИМИ ЗІ СТРЕСОМ

Гринь К.В., к.мед.н., доцент кафедри нервових хвороб Полтавського державного медичного університету, м. Полтава, Україна

Герасименко Л.О., д.мед.н., професор кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Полтавського державного медичного університету, м. Полтава, Україна

З продовженням воєнних дій в Україні все більше людей зазнають фізичних і психологічних страждань, отримують травми різної тяжкості та локалізації. В переважній більшості це стосується безпосередніх учасників бойових дій. Але й громадяни України, які живуть в прифронтових зонах, або стають постраждалими внаслідок ворожих обстрілів та ракетних атак також страждають від розладів психіки, зокрема афективної сфери психогенного характеру (пов'язаних зі стресом).

Серед психічних розладів, які зустрічаються у людей, що пережили психотравмуючі події найчастіше реєструються «Гостра реакція на стрес» (за МКХ-11 рубрика QE84) та «Розлади специфічно пов'язані зі стресом», а саме «Посттравматичний стресовий розлад» (рубрика 6B40 за МКХ-11), «Комплексний посттравматичний стресовий розлад» (рубрика 6B41) та «Розлади адаптації» (рубрика 6B43 за МКХ-11); при трагічній втраті рідних реєструється «Затяжна реакція горя» (рубрика 6B42) [1, 2, 3].

В умовах воєнних дій проблема психологічного стресу постає актуальною в усіх сферах життя людини: фізичного та ментального здоров'я, родинних стосунків, міжособистісному спілкуванні, освітньому й особистісному просторі, професійному та економічному полі, духовній сфері. Проблеми дослідження впливу стресових факторів, моделей подолання стресу, індивідуальної стресостійкості стають актуальними темами психологічних, медичних, соціальних досліджень [4, 5, 6, 7, 8]. Наслідки дії

стресових факторів досліджуються на особистісному, державному, національному рівнях [9, 10, 11].

Метою даної роботи став аналіз ефективних методів психотерапії, як лікувальних та реабілітаційних інтервенцій при лікуванні пацієнтів з розладами, пов'язаними зі стресом.

Матеріали і методи. Для аналізу актуальних досліджень був проведений комплексний бібліографічний пошук у відкритих наукометричних системах PubMed та Google Scholar з охопленням діапазону робіт за останні десять років. В пошуковому запиті були використані ключові слова: «Стрес», «Розлади специфічно пов'язані зі стресом», «Посттравматичний стресовий розлад», «Комплексний посттравматичний стресовий розлад», «Розлади адаптації», «Психотерапія», «Лікування», «Реабілітація». В аналіз були включені роботи англійською та українською мовами. Особливі критерії виключення з пошуку охоплювали публікації, які описували дослідження на тваринах, статті, які були присвячені ендогенним психічним захворюванням, джерела, які не стосувалися результатів дослідження розладів психічної сфери, пов'язаних зі стресом.

Надалі представлені узагальнені результати, отримані при аналізі наукових джерел, включених до літературного огляду, які розкривають опис основних психотерапевтичних лікувальних та реабілітаційних інтервенцій при лікуванні пацієнтів з розладами, пов'язаними зі стресом.

З початком воєнних дій на території України в 2014 році державні наукові установи підпорядкування МОЗ України розпочали активну роботу над формуванням ефективних стратегій медичної допомоги постраждалим, які мають прояви розладів, пов'язаних зі стресом. Першими стали провідні наукові спеціалісти ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», які в 2014 році сформуvalи методичні рекомендації «Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах», які на той час не мали аналогів в Україні й розкривають клінічну картину посттравматичних стресових розладів (ПТСР) та розладів

адаптації в учасників бойових дій, основні принципи та критерії діагностики, лікування та профілактики цих станів [12]. В 2016 році Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 121 від 23.02.2016 року був затверджений уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Реакція на важкий стрес та розлади адаптації. Посттравматичний стресовий розлад» [13]. З початком повномасштабного вторгнення російського агресора на територію України робота з пошуку ефективних методів лікування пацієнтів з розладами, пов'язаними зі стресом активізувалася, 13 грудня 2023 року затверджено Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 2118 «Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню», який розроблено з метою удосконалення організації та забезпечення потреб населення в отриманні психосоціальної допомоги, реабілітації для забезпечення психічного здоров'я, послуг з психічної діагностики, психотерапії, психологічного консультування та подальшої психологічної допомоги [14].

Згідно вищенаведених настанов, психотерапевтичній допомозі вразі наявності розладів, пов'язаних зі стресом приділяється особлива увага. В процесі лікувальних та реабілітаційних інтервенцій необхідно перш за все орієнтуватися на індивідуальні та особистісні потреби потерпілих. Широкий спектр психотерапевтичних методик дозволяє інтегрувати їх в лікувальний та реабілітаційний процес з максимальною користю для пацієнта.

Найбільш широко рекомендованою постає когнітивно-поведінкова терапія, яку варто розглядати як цілу систему інтервенцій, спрямованих на подолання проблем взаємодії на рівні почуттів, поведінкових реакцій та обмірковування психотравмуючих подій і факторів. Тривалість лікування та тип когнітивно-поведінкової терапії залежить від низки факторів, серед яких тяжкість клінічних проявів, нозологічна приналежність психічного розладу, індивідуальні особистісні характеристики пацієнта, бажання та емпатія в процесі лікування тощо, рівень засвоєння необхідних навичок [15]. Залежно від типології когнітивно-поведінкової терапії можуть застосовуватися різні

інтервенції, зокрема когнітивна терапія, яка зосереджується на корекції негативних або спотворених патернів мислення та поведінки з проявами дезадаптації у різних сферах життя, що пов'язані з впливом стресогенних факторів [16].

Ефективним методом лікування розладів, пов'язаних зі стресом, а саме післятравматичного стресового розладу є терапія, заснована на спілкуванні, орієнтована на травматичну подію.

Когнітивно-процесингова терапія – особливий вид когнітивно-поведінкової терапії, який доказово продемонстрував свою ефективність по зменшенню симптомів посттравматичного стресового розладу, які з'явилися в результаті переживання стресових психотравматичних подій, а саме бойових дій [17, 18]. Але не тільки учасники бойових дій, що страждають на ПТСР можуть отримувати дану психотерапевтичну процедуру, вона також рекомендована при наслідках жорстокого поводження з дітьми, домашнього та побутового насилля, зґвалтуваннях, стихійних лихах [19]. Цикл лікування з використанням когнітивно-процесингової терапії складається з 12 сеансів, в процесі яких пацієнт навчається оцінювати свої думки, які виникли після пережитих психотравм та трансформуючи їх, змінювати свої почуття та емоції.

Процес психотерапевтичного лікування стадійний, початковим етапом є психоосвіта відносно посттравматичного стресового розладу, його симптомів, думок та емоційних переживань, які є його проявами. Завданням початкового етапу є усвідомлення впливу психотравмуючої події на ставлення до себе, оточуючих, життя. Наступний етап присвячений зануренню у психотравму, її докладному аналізу та переборюванню страху перед травматичною ситуацією, думками про неї, усуненню думок самозвинувачульного характеру з метою зміни дезадаптивного та саморуйнівного мислення. При появі у пацієнта навичок виявлення і подолання негативних думок починається формування переконань, пов'язаних з трансформацією психотравмуючого досвіду. Важливим є

стимулювання адаптаційних процесів, досягнення максимально можливого відновлення функціонування постраждалого. Беззаперечним і вагомим фактором є встановлення довіри між психотерапевтом та пацієнтом, відчуття безпеки і глибокої поваги до постраждалого, з одночасним контролем його емоційного стану, ураженого травматичним досвідом [20].

При проведенні психотерапевтичних втручань з приводу розладів, пов'язаних зі стресом, не можна не зауважити на достатньо ефективній методиці мотиваційного інтерв'ю, яке є науково обґрунтованим методом психотерапії, спрямованим на формування внутрішньої мотивації, необхідної для зміни моделі поведінки [21]. Ефективним також є при наявності коморбідних проблем залежності від психоактивних речовин.

Метою терапії прийняття та прихильності є підвищення резистентності до емоційних страждань, які в осіб з ПТСР та розладами адаптації, а також іншими розладами психіки, специфічно пов'язаними зі стресом, порушують життєдіяльність, стають причиною дезадаптації майже в усіх сферах життя. Замість прийняття та трансформації емоційних посттравматичних переживань постраждалі користуються реакціями уникнення задля приховування та придушення у себе емоційного болю. Техніки терапії прийняття та прихильності допомагають позбутися хворобливих та травматичних емоцій, натомість стимулюють розвиток життєвих цінностей мирного життя [22].

Не менш важливим у психотерапевтичному лікуванні є необхідність розпізнавання дезадаптивних та ірраціональних переконань та моделей мислення, які негативно впливають на емоційний стан, віталізацію та соціалізацію після перенесеного стресового впливу, що відбувається при проведенні раціонально-емотивної поведінкової терапії [23].

Експозиційна терапія – один з видів когнітивно-поведінкової терапії, який застосовується для лікування obsесивно-компульсивного розладу, ПТСР та фобічних розладів. Метою лікування є виявлення тригерів тривоги та подолання дистресу, навчання ауторелаксаційним методикам та їх використання в разі тривожного стану.

Травмо-фокусована терапія – направлення когнітивно-поведінкової терапії, орієнтоване на психотравму. Особливо чутливими категоріями до травмо-фокусованої терапії є пацієнти дитячого, підліткового віку, які постраждали від психотравмуючих подій та члени їх родин (невинні особи, які здійснюють опіку чи батьки). Особливо рекомендованим цей вид психотерапевтичного лікування для терапії проблем молоді з ПТСР і афективними розладами внаслідок фізичного чи сексуального насилля, метою якого є редукція постстресових страждань, негативних та деструктивних моделей поведінки та емоційних реакцій, повернення на здоровий психологічний і фізичний рівень функціонування. Оскільки при даному виді терапії залучаються невинні члени родини, дану терапію можна розглядати в контексті сімейної психотерапії [24, 25].

Не зважаючи на те, що в кожного з видів когнітивно-поведінкової терапії свої ключові особливості, усі вони спрямовані на редукцію основних деструктивних когнітивних та емоційних моделей, які потенціюють психологічний дистрес. Протягом усього періоду лікування пацієнт співпрацює з психотерапевтом, який контролює процес терапії, стан пацієнта під час інтервенцій, їх результативність.

Іще одним актуальним і ефективним методом психотерапевтичного лікування вважається емоційно-орієнтована терапія – гуманістичний психотерапевтичний підхід, заснований на теорії прихильності, який сприяє формуванню внутрішньоособистісних та міжособистісних емпатійних зв'язків. Така терапія допомагає верифікувати і виправляти негативні та деструктивні моделі взаємодії, які спричиняють емоційні страждання, може застосовуватися в якості індивідуальної терапії, терапії пар, сімейної психотерапії. Цьому виду психотерапевтичного лікування під силу вирішення широкого кола проблем – від тривожних і посттравматичних розладів до сімейного дистресу [26, 27].

Також в терапії розладів, пов'язаних зі стресом не варто забувати про арт-терапію, метою якої є використання творчого процесу для пошуку та

стимуляції дослідження можливостей самовиразу, досягнення психічного благополуччя через мистецькі навички. Арт-терапія – один з видів психотерапії для лікування психологічних розладів із використанням художніх методів. Під час арт-терапії людина досягає внутрішньоособистісної гармонії. Розвиває навички подолання психологічних труднощів [28].

Поряд з більш широко використовуваними методиками когнітивно-поведінкової терапії в лікуванні розладів, пов'язаних зі стресом застосовується майндфулнес-базовий підхід, методи зниження стресу, засновані на усвідомленні, діалективна поведінкова терапія, терапія прийняття і усвідомленості. Вказані методики допомагають справлятися пацієнтам з проявами стресу, хронічним болем, психічними розладами при онкозахворюваннях, тривожно-депресивними проявами тощо [29, 30].

Представлений огляд психотерапевтичних напрямків лікування та реабілітації розладів, пов'язаних зі стресом демонструє досить широкий спектр можливостей для психіатрів та психотерапевтів у лікуванні цих станів. Психотерапевтичний підхід активно поєднується з психофармакологічним лікуванням на стаціонарному етапі надання медичної допомоги пацієнтам, продовжується на амбулаторному етапі. Але затяжний характер психотравмуючих подій, продовження воєнного стану, перебування військових і населення в постійному стресовому стані, повторне переживання травматичних ситуацій потенціуює розвиток та хронізацію емоційних розладів, які потребують більш тривалої та кропіткої роботи в плані психотерапевтичної допомоги та психологічного супроводу.

Повна ліквідація, вичерпна профілактика розладів, пов'язаних зі стресом в складних умовах сьогодення є достатньо проблематичними. Психоедукаційний компонент, навчання керування стресом має дуже важливе значення в повсякденному житті. Не дивлячись на те, що деякі фактори стресу не можуть бути контрольованими, варто робити спроби зменшення тривожності, не допущення психічного виснаження, повного

занурення в хворобливий та дезадаптивний стан при зіткненні з психотравмуючими чинниками.

Уміння керування стресом на сьогодні є актуальною навичкою для кожного з нас, ефективним способом боротьби з кумулятивним стресом.

Терапія стресу охоплює широкий спектр технік, методів, стратегій та інтервенцій, програм, заснованих на спілкуванні, метою яких є попередження та лікування розладів, пов'язаних зі стресом. Переваги психотерапевтичного лікування ширше, ніж попередження та тамування стресу, вони справляють позитивний вплив на фізичне, емоційне, ментальне здоров'я в цілому, покращують якість життя, сімейні стосунки.

Подальший пошук та розробка ефективних психотерапевтичних, психофармакологічних стратегій подолання стресу, лікування розладів, пов'язаних зі стресом є перспективним та актуальним напрямком психіатрії, психології, медицини в цілому.

Список використаних джерел

1. Мішиєв В.Д., Михайлов Б.В., Гриневич Є.Г., Омелянович В.Ю. МКХ-11. Розділ VI: Психічні і поведінкові розлади та порушення нейропсихічного розвитку. Статистична класифікація / під заг. редакцією В.Д. Мішиєва. Київ: ТОВ «Професійні видання. Україна», 2023. 285 с.
2. Герасименко Л.О. Посттравматичний стресовий розлад. *НейроNEWS: психоневрологія та нейропсихіатрія*. 2021. № 8. С. 27–32.
3. Герасименко Л.О. Розлади адаптації та реакції на стрес. *НейроNEWS: психоневрологія та нейропсихіатрія*. 2022. № 9-10 (137). С. 18–20.
4. Герасименко Л. О. Фактори психотравми у жінок з посттравматичним стресовим розладом. *Архів психіатрії*. 2017. № 1. С. 62–63.

5. Чорна В., Серебреннікова О., Коломієць В. [та ін.]. Посттравматичний стресовий розлад під час повномасштабної війни у військовослужбовців. *Молодий вчений*. 2023. № 12 (124). С. 28–39.
6. Романенко Є.О., Коляденко Н.В. Посттравматичний стресовий розлад як медико-психо-соціальна проблема. Перспективи та інновації науки Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2021. №2(2). С. 297-304.
7. Lushchak O., Velykodna M., Bolman S., Strilbytska O., Berezovskyi V., Storeye K.B. Prevalence of stress, anxiety, and symptoms of post-traumatic stress disorder among Ukrainians after the first year of Russian invasion: a nationwide cross-sectional study. *The Lancet Regional Health- Europe*. 2024. 36: 100773.
8. Ben-Ezra M., Goodwin R., Leshem E., Hamama-Raz Y. PTSD symptoms among civilians being displaced inside and outside the Ukraine during the 2022 Russian invasion. *Psychiatry Research*. 2023. Vol. 320. 115011
9. Borysenko V.V., Kydon P.V., Kazakov O.A. [et al.]. Psychosocial maladaptation in the context of anxiety and depressive disorders under conditions of social and stressful events in Ukraine. *Azerbaijan Medical Journal*. 2023. № 3. P. 90–95.
10. Rojnic K.M., Padberg F., Amann B.L. [et al.]. Clinician treatment choices for post-traumatic stress disorder: ambassadors survey of psychiatrists in 39 European countries. *European Psychiatry*. 2024. 67(1), e24, 1–11 <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2024.19>.
11. Гринь К. В. Панічна атака, як невідкладний стан в контексті тривожних та стресових розладів в умовах воєнного стану в Україні. // *«Екстрена та невідкладна допомога в Україні: організаційні, правові, клінічні аспекти»*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, Полтава, 23 лют. 2024 р. / ПДМУ: ред. кол.: В. М. Ждан, В. П., Лисак, І. А., Голованова та ін. Полтава, 2024. С. 21–27.

12. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах : методичні рекомендації. / укл. : П. В. Волошин, Н. О. Марута, Л. Ф. Шестопалова та інш.; рец. : В. Д. Мішиєв, Н. Г. Пшук. Харків: ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», 2014. 81 с.

13. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Реакція на важкий стрес та розлади адаптації. Посттравматичний стресовий розлад». Київ, 2016. 56 с.

14. Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 13.02.2023 р. № 2118. URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-13122023--2118-pro-organizaciju-nadannja-psihosocialnoi-dopomogi-naseleennju>

15. Curtiss JE, Levine DS, Ander I, Baker AW. Cognitive-Behavioral Treatments for Anxiety and Stress-Related Disorders. *Focus. Am Psychiatr Publ.* 2021. 19(2). P. 184–189.

16. Nakao M, Shirotaki K, Sugaya N. Cognitive-behavioral therapy for management of mental health and stress-related disorders: Recent advances in techniques and technologies. *Biopsychosoc Med.* 2021. 3;15(1):16.

17. Takagishi Y, Ito M, Kanie A. [et al.]. Feasibility, acceptability, and preliminary efficacy of cognitive processing therapy in Japanese patients with posttraumatic stress disorder. *J Trauma Stress.* 2023. 36(1). P. 205–217.

18. Гринь К. В. Формування ефективних стратегій лікування розладів, пов'язаних зі стресом. *Ліки-людині: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф.*, Харків, 21-22 бер. 2024 р. Харків : НФАУ, 2024. С. 137–139.

19. Isakov R.I., Skrypnikov A.M., Herasymenko L.O. [et al.]. Clinical and psychopathological features of internally displaced women with adjustment disorders. *Світ медицини та біології.* 2021. № 1 (75). С. 64–68.

20. Casey M., Yates K., Tulchinsky M. [et al.]. Posttraumatic stress disorder and service utilisation outcomes following delivery of Cognitive

Processing Therapy in a community mental health setting. *Clinical Psychologist*. 2023. 27(2). P. 121–132.

21. Almansour M., Al Qurmalah S.I., Abdul Razack H.I. Motivational interviewing-an evidence-based, collaborative, goal-oriented communication approach in lifestyle medicine: A comprehensive review of the literature. *J Taibah Univ Med Sci*. 2023. 5;18(5). P. 1170–1178.

22. Song K, Xiong F, Ding N, Huang A, Zhang H. Complementary and alternative therapies for post-traumatic stress disorder: A protocol for systematic review and network meta-analysis. *Medicine (Baltimore)*. 2020. 10;99(28):e21142.

23. Onuigbo LN, Eseadi C, Ugwoke SC, [et al.]. Effect of rational emotive behavior therapy on stress management and irrational beliefs of special education teachers in Nigerian elementary schools. *Medicine (Baltimore)*. 2018. 97(37):e12191.

24. Gjerstad, S.F., Nordin, L., Poulsen, S. [et al.]. How is trauma-focused therapy experienced by adults with PTSD? A systematic review of qualitative studies. *BMC Psychol*. 2024. 12. 135 p.

25. Jericho B, Luo A, Berle D. Trauma-focused psychotherapies for post-traumatic stress disorder: A systematic review and network meta-analysis. *Acta Psychiatr Scand*. 2022. 145(2). P. 132–155.

26. Parisa J., Saeedeh F.Z., Sanaz M., Golandam M., Majdeh K.L. Effects of Emotion-Focused Cognitive-Behavioral Therapy on Stress and Anxiety among Teachers of Students with Intellectual Disabilities: An Intervention Effectiveness Razavi. *Int J Med*. 2023. 11(3): e1275.

27. Golparvar M., Aghaei A. Comparison of the Effectiveness of Emotionally-focused Therapy Based on Attachment Injuries and Spirituality Based Schema Therapy on Anxiety and Affective Capital of Women Injured by Husband's Infidelity. *Iranian Journal of Rehabilitation Research in Nursing*. 2023. 9(2). P. 88–99.

28. Вологовська Н. Application of Art Therapy for Coping with Post-Traumatic Stress Disorder: Future Directions. *PMGP* [Internet]. 2023. 8(4). Available from: <https://e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/464>.
29. Boyd JE, Lanius RA, McKinnon MC. Mindfulness-based treatments for posttraumatic stress disorder: a review of the treatment literature and neurobiological evidence. *J Psychiatry Neurosci*. 2018. 43(1). P. 7–25.
30. Bergman M, Markowitz JC, Kronish IM [et al.]. Acceptance and Mindfulness-Based Exposure Therapy for PTSD After Cardiac Arrest: An Open Feasibility Trial. *J Clin Psychiatry*. 2023. 22;85(1):23m14883.

ЗМІСТ

ЗАХВОРЮВАНІСТЬ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ В РІЗНИХ РЕГІОНАХ СВІТУ. Голованова І.А, Краснова О.І, Ляхова Н.О., Краснов О.Г.	3
ПОРУШЕННЯ ЯКІСНОГО ТА КІЛЬКІСНОГО СТАНУ МІКРОБІОТИ ПІДНЕБІННИХ МИГДАЛИКІВ У ПАЦІЄНТІВ З ГОСТРИМ ВІРУСНИМ ТОНЗИЛІТОМ. Безега М.І., Зачепило С.В., Полянська В.П., Гасюк Ю.А.	14
ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ВИНИКНЕННЯ ТА ПРОГРЕСУВАННЯ УРАЖЕНЬ СЛИЗОВОЇ ОБОЛОНКИ ПОРОЖНИНИ РОТА. Гаджула Н. Г., Чайка В. Г., Повшенюк А. В.	28
ПСИХОТЕРАПІЯ, ЯК ЕФЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ЛІКУВАННЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ З РОЗЛАДАМИ, ПОВ'ЯЗАНИМИ ЗІ СТРЕСОМ. Гринь К.В., Герасименко Л.О.	38
МОЖЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ СКЛАДУ ДИТЯЧИХ МОЛОЧНИХ СУМШЕЙ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИКА ЗА РАХУНОК ВВЕДЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ НУТРИЄНТІВ. Козакевич В.К, Козакевич О.Б., Зюзіна Л.С.	50
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я: ЕПІДЕМІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ. Лобань Г.А., Фаустова М.О., Чумак Ю.В.	60
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МІСЦЕВОГО ЛІКУВАННЯ ГНІЙНИХ РАН М'ЯКИХ ТКАНИН ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВАКУУМ-ІНСТИЛЯЦІЙНОЇ ТЕРАПІЇ. Ляховський В.І., Кравців М.І., Городова-Андрєєва Т.В.	70
ВПЛИВ ВІЙНИ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ВІСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ НА ЕПІДЕМІОЛОГІЮ ЗЛОЯКІСНИХ НОВОУТВОРЕНЬ В УКРАЇНІ. Миронюк І.С., Слабкий Г.О., Шень Ю.М.	82
ЗАГАЛЬНИЙ ТЯГАР ХВОРОБ СИСТЕМИ КРОВООБІГУ ТА ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ЙОГО СКОРОЧЕННЯ В УКРАЇНІ. Орлова Н.М., Ковтун Г.І.	91